

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.107

про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Марущак Ніка Андріївна, 1994 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2018 році Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю «Філологія», з вересня 2022 року і дотепер працює викладачем кафедри лінгвістики та перекладу Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка (з грудня 2023 року Київського столичного університету імені Бориса Грінченка), виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.107 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 26 березня 2026 року № 240, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

МАХАЧАШВІЛІ Русудан Кирилевна, доктор філологічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії інтернаціоналізації вищої освіти, професор кафедри романської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

КОЛЕСНИК Олександр Сергійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

ТОРГОВЕЦЬ Юлія Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

БИСТРОВ Яків Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Факультету іноземних мов Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;

СМЕЦЬ Наталія Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри фонетики і практики англійської мови Факультету германської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету.

На засіданні 19 травня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Марущак Ніці Андріївни на підставі прилюдного захисту дисертації «Поетика Е. А. По: лінгвостилістичні особливості та наративна перспектива» за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Чеснокова Ганна Вадимівна, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри лінгвістики та перекладу Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Марущак Ніки Андріївни на тему «Поетика Е. А. По: лінгвостилістичні особливості та наративна перспектива» подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»,

затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023. Дисертація Марущак Ніки Андріївни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Марущак Ніка Андріївна на високому рівні оволоділа методологією науково-дослідницької діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Здобувачка має 12 наукових публікацій (усі одноосібні), із яких: 4 у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 8 публікацій, у яких додатково відображено результати дисертації.

1. Марущак, Н. А. (2019). Наративна перспектива у поезиці Едгара По: лінгвістичний аспект. *Studia Philologica*, 1(12), 84–91. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2019.12.12>

2. Марущак, Н. А. (2025). Поетика Едгара Аллана По в контексті міждисциплінарних досліджень. *Studia Philologica*, 1(24), 169–182. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2412>

3. Marushchak, N. (2025). Transgeneric narratological vista: (Poe)tics readdressed. *Studia Linguistica*, 26, 63–76. <http://dx.doi.org/10.17721/StudLing2025.26.63-76>

4. Marushchak, N. (2025). Unpacking Poe's idiolect: A study of authorial lexical choices. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 93(1), 271–277. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-1-39>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження та побажання:

КОЛЕСНИК Олександр Сергійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. У дисертації Е.А. По ідентифікований як "міжжанровий автор" (С.39, наскрізно по тексту). Факт, що Е.А. По створив тексти різних жанрів, є

загальновідомим і не викликає заперечень. Оскільки в роботі зіставляються прояви наративності в поетичних і прозових текстах, котрі дисертантка називає "формами літератури" (С.38), між якими автор перебуває "в кореляції" (С. 127) (???), поняття "жанр", що є видовим для кожної з "форм", навряд чи точно відображає сутність / рівень творчо-семіотичної діяльності автора. Іншими словами, "міжжанровість" є істинною, однак не вичерпною характеристикою автора і його творчості. Відповідно, положення про "ненадійного наратора" як "поняття" що є "універсальною між жанровою категорією" (С. 48) видається сумнівним.

2. Очікувані "наративні стратегії" у тексті не визначені та не обговорюються. Власне термін "стратегія" вживається в роботі двічі, при чому не зрозуміло, чи йдеться про декілька стратегій, чи пор одну типову. Продемонстроване розуміння "наративної перспективи" як "ключового параметра художнього тексту" (С.40) (принагідно, оскільки параметричність передбачає вимірюваність, то як вимірюється рівень / глибина / фокусність перспективізації?) насправді не виходить за межі традиційної розуміння "особи, від імені котрої здійснюється оповідь" (С.122). Які саме типові кореляції між "наратором" і "фокалізатором"?

Якщо "наративна перспектива" ідентифікується як частина "ідіонаративу", то як саме вона впливає на інші її складники та взаємодіє з ними ? З огляду на запропоновану схему "поетики" (С.35), необхідно уточнити, на яких підставах інші елементи також називаються "наративними", і чому вони "універсальні" (С. 38). Власне розумінню "поетики" та його схематичній репрезентації, бракує компонента "образність" (як власне фундаментальної властивості мовних / мовленнєвих засобів і прийомів, що її створюють, так і можливої іпостасі "референтивного поля", без якого стиль / ідіолект не мають сенсу). Синтезоване визначення поетики "впорядкований унікальний набір авторських мовно-стилістичних та наративних вподобань, які свідчать про міжжанровий характер його текстів." (С.75) без компонента "образність" є неповним, у той час як вказані "вподобання" насправді ніяк не свідчать про "міжжанровість".

3. Авторка часто оперує термінами "система та системність". Вказані терміни можуть стосуватись феномену зі складною ієрархічною (просторовою, в тому числі нелінійною) організацією, що співвідноситься з певними процесами, функціями та прогнозованими змінами у станах речей, що відбуваються унаслідок реалізації цих функцій. В чому саме полягає "системність" використання автором одиниць мовного коду, що потрапляють до фокусу аналізу? Відповідно, твердження щодо "аналіз його ПТ і ПрТз метою виявлення системності (С.75) не дає розуміння, системність ЧОГО дослідниця намагається встановити.

4. З розумінням ставимось як до специфіки матеріалу так і до міждисциплінарності сучасних розвідок. Водночас, запропоновані результати демонструють надмірний "ухил" в бік літературознавства. Текст перевантажений переказами сюжетів і містить забагато згадок "героїв" / "ліричних героїв", котрі, зокрема перебувають у "нестабільному психічному стані" (наприклад, С.46), або проявляє "психологічну зацикленість" (С. 141); пор. також "образ смерті" (С. 102), "фігуру Часу" (С. 103), "меланхолійне сприйняття наратором будинку" (С.122) та ін.

Запропоновані інтерпретації переважно констативно-дескриптивні або носять "розмитий" характер. Натомість, пояснення і глибшої інтерпретації потребують власне лінгвістичні феномени на зразок "додаткової семантизації загальних іменників" (С.82) : що мається на увазі – розвиток додаткових семантичних ознак чи модифікація (яка саме?) вже наявних? Звернення до концептуальних структур (С. 108-109) виглядає необґрунтованим, логіка експлікації концептуальних метафор "метафоричним використанням мовних засобів" затемнена.

Що саме авторка має на увазі, коли стверджує, що "Е. А. По виходить за межі тропіки як художнього засобу, підсилюючи її через конвергенцію різноманітних типів висунення" (С.121)?

Як саме виглядають і реалізуються "інтратекстуальні зв'язки між тропами" і як саме це доводить "між жанровий характер стилістичних преференцій Е.А.По" (С.133)?

Як паралелізм викликає "надмірну ритмізацію" тексту? (С. 136). У чому полягає надмірність?

Як саме авторка диференціює художні і мовні прийоми висунення ?

5. Експериментальна частина роботи організована та реалізована якісно. Однак, експеримент демонструє скоріш здатність штучного інтелекту створювати стилізовані копії текстових конструктів, аніж особливості рецепції оригінальних текстів. Якими "читачами" є респонденти з огляду на наведену на С.65 типологію? На якій підставі обрана вимірювана ознака "ностальгійність": це проєкція власного досвіду дисертантки, навіювана респондентам? Чи можуть не-носії мови відчувати глибинні смисли ті алюзії щодо стану речей, що навряд чи співпадає з їхнім персональним досвідом і картиною світу? Подібний експеримент потребує додаткового обґрунтування та експлікації зв'язку з об'єктом дослідження.

6. У тексті наявні фрагменти, перевантажені нелінгвістичною інформацією, окремі фрагменти виглядають дещо реферативними. З огляду на попередні зауваження, відзначимо, що роботі бракує аналітизму, чіткого синтезу та формалізації отриманих результатів.

ТОРГОВЕЦЬ Юлія Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. На сторінці 45 дисертантка зазначає: «Додатково, емоційна нестабільність героя маркується використанням модальних дієслів...». Виникає запитання: чи використання будь-яких модальних дієслів маркує емоційну нестабільність героя, чи всі вони є маркерами ненадійності?

2. На сторінці 77 зазначено: «Отже, завданням цього розділу є визначення лінгвостилістичних особливостей поезики Е. А. По шляхом виявлення таких характерних рис його ідіолекту, як висунення на графічному, лексичному рівнях та граматичні особливості [...] У нашому дослідженні ідіолекту Е. А. По вивчаємо мовний та мовленнєвий матеріал, розглядаючи

індивідуально-авторські преференції у підборі та вживанні певних лексичних і граматичних одиниць у його ПТ і ПрТ на різних рівнях, зокрема графологічному, лексичному та граматичному». Виникає два питання: чи йдеться про графічний чи все ж про графологічний рівень? Як у роботі визначається граматична одиниця і що таке граматичний рівень? Які одиниці використовуються на графологічному рівні?

3. На сторінці 88 авторка стверджує: «Е. А. По привертає увагу читача до тексту такими проявами граматичної та графологічної девіацій, як неконвенційні тире та речення, виділенні курсивом...». Чи переосмислена у роботі граматична девіація? Чи можна уточнити її робоче визначення, адже згідно теоретичної частини (с. 60): «У межах граматичної девіації розрізняються порушення мовних правил на морфологічному та синтаксичному рівнях». Раніше, на сторінці 59, зазначалося, що: «Графологічна девіація проявляється у відхиленнях від усталених норм письмової форми і графічного оформлення тексту, а саме у відмові від використання великих літер і пунктуації у ситуаціях, коли це передбачають правила, або навпаки, надмірному їхньому вжитку». Таким чином, чи неконвенційне тире та курсив є проявами граматичної і графологічної девіації, чи лише графологічної?

4. На сторінці 119: «Провідними ознаками лексичного паралелізму є повторення мовних одиниць тексту в межах одного речення чи строфи, що посилює емоційність та підкреслює психологізм поезії чи прози автора. Фонологічний паралелізм у текстах Е. А. По зумовлюється особливою фонетичною організацією текстів за рахунок алітерації, консонансу та асонансу. Серед домінантних звуків у поезії та прозі автора виокремлено такі: [m], [l], [n], [r], [d], [o], [e], [i]. Синтаксичний паралелізм характеризується наявністю рефрену та риторичних запитань у поезії та прозі автора та унікальних схем структури речення чи фрази, які є повторюваними в межах одного ПТ або фрагменту ПрТ». Чи повтор цих звуків є типовим для більшості поетичних та прозових творів Е. А. По (80 прозових та 72 поетичних текстів), чи лише для розглянутих прикладів? Чи вірно, що було проаналізовано

унікальні структури речення чи фраз окремих ПТ або фрагментів ПрТ, але типових для більшості не виявлено?

5. На сторінці 126: «Так, на фонологічному рівні автор застосовує алітерацію, повторюючи звук [l] на початку слів (But we loved with a love that was more than love»), асонанс («It was many and many a year ago»)...». Чи не є це прикладом лексичного паралелізму, тобто повтору лексем (адже, якщо ні, тоді має сенс стверджувати, що повторюється і звук [v])?

БИСТРОВ Яків Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Факультету іноземних мов Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, зауваження та побажання:

1. Поза сумнівом теоретична частина дисертаційної праці Н.А. Марущак демонструє високий рівень академічного опрацювання і методологічного апарату, однак подекуди потребують уточнення інтерпретація окремих тверджень. До прикладу, роблячи акцент на лексичних виявах ідіостилю Е. А. По, зокрема на використанні архаїчної лексики (сс. 100-101), варто не лише вказати на її номінативну функцію, а й продемонструвати їхню приналежність до відповідного типу висунення. Чи вдалося учасникам експерименту розпізнати девіантні вияви архаїзмів у запропонованих для прочитання текстах?

2. Попри докладний аналіз категорії висунення та її вплив «на естетичну оцінку та читацьке сприйняття художнього тексту» (с. 69), а у підрозділі 3.3. подальше розмежування наративного і ненаративного висунення, виникають певні сумніви щодо доцільності такого розмежування у межах дослідження поезики Е. А. По. Позаяк теза дисертантки про те, що художнє (немовне?) (англ. literary foregrounding) висунення вважається ненаративним, теж потребує коментарів. З іншого боку, виникає інше запитання: чи можна вважати ненаративне висунення однією з ознак ідіонаративу Е. А. По?

3. У роботі переконливо наголошується на тому, що одним із унікальних ознак ідіолекту Е. А. По є метафоричне використання мовних засобів у поетичних та прозових текстах, які, відповідно, дали змогу дисертантці об'єднати ці засоби у ментальні одиниці вищого рівня абстракції – концептуальні метафори. Згідно з класифікацією Дж. Лакоффа і М. Джонсона (Lakoff, G., Johnson, M. *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press, 1980. 242 p.) концептуальні метафори поділяються на структурні, онтологічні та орієнтаційні. Дисертантці варто було б зазначити, до якого розряду можна зарахувати виокремлені метафори і зробити акцент на поясненні структурування й процесу метафоризації домену цілі (target domain) через метафорично спроектовані елементи (двері, вікна та ін.), адже у першому випадку на с. 108 насправді метафорою є СВІДОМІСТЬ – ЦЕ ДІМ, а не навпаки. Ця метафора поширюється на весь поетичний текст «The Haunted Palace», у якому свідомість стає домівкою для думок, у якій мешкає monarch Thought.

4. Вважаємо стилістично недоречним використання у дисертації таких словосполучень, як «граматичні преференції» (с. 85), «авторські преференції» (с. 73), «індивідуальні преференції» (с. 101), «індивідуально-авторські преференції» (с. 145) чи «нарративні преференції» (с. 120). Насправді йдеться про не що інше, як про різного рівня уподобань, про що й висновує сама дисертантка, акцентуючи на визначальних характеристиках поезики Е. А. По у висновках до Розділу 1 (с. 75).

ЄМЕЦЬ Наталія Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри фонетики і практики англійської мови Факультету германської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету, зауваження та побажання:

1. Попри ґрунтовність аналізу мовних явищ, у роботі подекуди бракує кількісного підтвердження окремих висновків, що могло б посилити аргументацію, особливо у частині, пов'язаній із повторюваністю певних стилістичних прийомів. Твердження про те, що Е. А. По не надає переваги

жодному окремому стилістичному прийому (с. 104), а послідовно поєднує кілька засобів у межах одного тексту, видається певною мірою дискусійним у зв'язку з відсутністю належного кількісного обґрунтування. Зокрема, у роботі не подано статистично верифікованих даних щодо частотності використання тих чи інших стилістичних прийомів, їхньої дистрибуції у поетичних і прозових текстах або ступеня концентрації в окремих творах. Відтак зроблений висновок ґрунтується переважно на якісному аналізі окремих прикладів, що, хоча й є переконливим, не дозволяє з достатньою мірою об'єктивності узагальнювати спостереження на весь корпус текстів автора.

2. У запропонованих у роботі «критеріях поетичності у прозі» (с. 138–139) спостерігається певна методологічна неповнота: зокрема, поряд із наведеними параметрами (ритмізація тексту, граматична та графологічна девіація, фрагментарність, стилістична конвергенція) варто було б виокремити окремий критерій — інтенсивність використання тропів (метафор, епітетів, символів, порівнянь тощо), а також здійснити їх кількісне зіставлення у прозі й поезії автора. Доцільно було б доповнити дослідження кількісним аналізом уживання тропів у поетичних і прозових текстах Е. А. По для більш об'єктивного зіставлення ступеня «поетичності» обох типів текстів та емпірично підтвердити або спростувати висунену гіпотезу.

3. Емпіричне дослідження, попри свою інноваційність, потребує подальшого вдосконалення: розширення вибірки, урізноманітнення методів збору даних, а також більш чіткого розмежування впливу жанру, сюжету та мовного оформлення на сприйняття тексту. У поданому абзаці (с. 177, П.3) інтерпретація результатів дослідження видається дещо спрощеною та потребує додаткового уточнення. Зокрема, висновок про те, що респонденти розпізнають саме поетику Е. А. По як визначальний маркер авторства, може бути не цілком обґрунтованим. Імовірно, йдеться не тільки про індивідуально-стильові характеристики, а й про тематичну домінанту творів автора (про що заявляють респонденти у відповідях на відкриті питання), яка є спільною як для його поезії, так і для прози (зокрема, мотиви смерті, містики, психологічної напруги, межових станів свідомості тощо). Саме тематична

єдність і впізнаваність проблематики можуть створювати ефект «присутності автора» у сприйнятті реципієнтів, навіть у випадках, коли текст зазнає трансформацій або генерується штучно. Відтак доцільно було б чіткіше розмежувати вплив тематичних і власне стилістичних чинників на рецепцію тексту, а також розглянути можливість того, що респонденти орієнтуються передусім на змістові маркери, а не на формальні ознаки ідіостилю.

4. Серед зауважень до дисертаційного дослідження варто також відзначити наявність поодиноких стилістичних огріхів, які, однак, не мають системного характеру й не впливають на загальне розуміння змісту роботи: в окремих випадках спостерігається тенденція до ускладнення синтаксичних конструкцій, що дещо перевантажує сприйняття, хоча й відповідає загалом академічному стилю викладу. Крім того, фіксуються поодинокі неточності у слововживанні та незначні редакційні недогляди, зокрема, пропуски або надлишковість службових слів (с. 3, 1–2 абзаци; с. 21, 1 абзац), які можуть бути усунуті в процесі подальшого редагування тексту.

Махачашвілі Русудан Кирилевна – доктор філологічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії інтернаціоналізації вищої освіти, професор кафедри романської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, побажання:

Результати цієї дисертації і результати цього експерименту, сама його концепція мають значний внесок і дуже високий потенціал до питань розвитку мовних моделей ШІ і глибше, когнітивних моделей ШІ. Безперечно в подальшому необхідно дослідити механізм жанрово-стилістичних домінант поезики Е. А. По, довести і систематизувати принцип дивергенції, конвергенції міжжанрових переходів і уже з цією інформацією підходити до тренувань великих мовних моделей. Тому, я вважаю, значний потенціал має саме методологічний доробок цієї дисертації як пресупозиція для подальшого розвитку принципів тренування ВММ.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.107 присуджує Марущак Ніці Андріївні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.107

Русудан МАХАЧАШВІЛІ